

Tikanı özünə batan gül

Uilyam Folknerin “Emili üçün qızılgül” hekayəsi haqqında

əvvəli ötən sayımızda

Örgənlik yaşına çatan-da atasının qorxusundan heç kim qıza müştəri çıx-mır, Emilinin ətrafında bir erkək milçək belə dolana bilmir. Ata həqarətlə bax-dığı rəiyyətlə balalarından kiməsə qız verməyi ağına belə gətirmir: “Adamların miss Emiliyə acıması da elə o vaxtlardan başlanmış-dı; dost-doğmaca bibisi Uayet qarının ömrünün sonlarına yaxın necə xərif-lədiyini, axırda da əməlli-başlı havalandığını yada salıb belə nəticə çıxarmış-dılar ki, deyəsən özlərini hədsiz tox tutmaq Qriron-ların köhnə mərzidir; hər halda qohumlarının nəzə-rində bizim şəhərin cavan-ları miss Emiliyə nəinki tay deyildi, heç onun əlinə su tökməyə də yaramazdı-lar. İndiki kimi gözümüzün önündədir: atası əlində qamçı ayaqlarını gen qo-yub şəstlə artırmada daya-nardı, bir az arxada, açıq qapının arasında isə ağ ge-yimli zərif Emili. Elə ona görə yaşı otuzu haxlayan qızın hələ də evin bir gün-cündə qarıdığını görəndə ürəyindən tikan çıxan şə-hər əhli nəinki buna sevinir, həm də özünü qisası alınmış sayırdı: bizim fikri-mizcə, indi münasib bir adam rast düşsəydi, Emili daha heç kəsi vecinə al-maz, hətta havalı bibisin-dən də çəkinməyib əlüstü razılıq verərdi”.

Atası öləndə məlum olur ki, kişi qızına yaşadığı evdən savayı heç nə qo-y-mayıb. Bu vəziyyət camaa-tın ürəyindən xəbər verir, onlar Emilinin dərдинə qalıb halına acımaqdan zövq alırlar, düşünürlər ki, qız, nəhayət, ehtiyacın, təkliyin dadını duyub xudpəsənd-likdən əl çəkəcək, daha özünü başqalarından üstün tutmayacaq, yalnız qalma-ğın qorxusundan camaata qaynayıb-qarışib, can evinə uzanan əlləri dalayan ti-kanlı çəpəri aradan götürə-cək: “Atası ölən günün sa-bahısı el adətincə həm baş-sağlığı, həm də əl-ayaq vermək məqsədilə təşrif buyuran şəhər xanımlarını o, qapı ağzında, həmişəki geyimində qarşılamışdı - üz-gözündə hüznəndən zər-rəcə əsər-ələmət olmayan, bir gilə də göz yaşı sezil-məyən miss Emili atasının ölmədiyini təkidlə elan edərək, nə keşislərin, nə də həkimlərin heç bir cəh-dinə məhəl qoymadan düz üç gün öz dediyinin üstün-də durub cənəzinin evdən çıxarılmasına icazə vermə-mişdi; yalnız qanun üzrə müəyyən ölçü götürmək məqamı çatanda inadından qəfil əl çəkib təslim ol-muşdu və meyiti dərhal aparıb basdırmışdılar... O zaman bunun dəlilik əla-məti olması heç kəsin ağı-na gəlməmişdi, axı miss Emilini anlamaq çətin de-yildi: atası evdən o qədər cavanın ayağını kəsmişdi ki, eyni aqibətlə üzləşən adamlar kimi indi bu bür-bütün yalqızlaşmış qadının da yapışmağa özgə heç nə-yi qalmamışdı”.

Atasının ölümündən sarsılıb xeyli müddət xəstə yatan Emili sağalandan sonra bir az fərqli cilddə meydana çıxır: “Biz onu təzədən görəndə saçlarını qısa kəsdirmişdi, buna gö-rə yeniyetmə qızlara bən-zəyirdi; bir müddət də ke-çəndən sonra o öz ciddi və qəmgin görkəmiylə eynən

kilsə vitrajındakı zərif mə-lək təsvirlərini xatırlatma-ğa başladı. Bu həmin əy-yamlardı ki, hökumət kü-çələri səkəlmək qərarı vermişdi; müqavilələr im-zalanmış və yayda (onda miss Emilinin atası dünya-sını dəyişmişdi) iş əməlli-cə qızıışmışdı; şəhərdə in-şaat briqadası - Homer Berronun başçılığı altında zənci və qatırlardan ibarət işçi qüvvəsi peyda olmuş-du... Sifəti gündən qapqara yannmış boylu-buxunlu, cıl-ğın təbiətli Berron xalis yanki idi: tünd qara saçları, açıq rəngli gözləri, çox gur səsi vardı. Arxalarınca dəst-tə-dəstə qaçısan oğlan uşaqları onun zəncilərə ne-cə təpinməsinə, o yazıqla-rın da başları üzərinə qal-dırıb-endirdikləri ağır kü-lünlərin ritminə uyğun tərzdə necə oxumalarına heyranlıqla tamaşa edər-di-lər. Tez bir zamanda bu yanki az qala bütün şəhər-lə curlaşdı: hansı küçədə qəhqəhə, hansı tində hay-küy səsləri ucalırdısa, de-mək, Berron orada - yığna-ğın başındaydı. Az keçmiş camaat onu miss Emili ilə birgə görməyə başladı: icarəyə götürdüləri üstüa-çıq, sarı təkərli ikiadamlıq faytonda onlar hər bazar günü gəzintiyə çıxırdılar”.

Camaat əvvəl-əvvəl Emilinin dirçəlib açılışma-sına, qızın canında həyat toxumlarının cücərməsinə sevinə də, şəhər xanımları əminliklə deyirlər ki, Qrironlar şımallını, üstəlik də günəməzd işləyən birisini dünyasında özlərinə yaraş-dırmazlar. Keçmiş zaman-ların əxlaqi dəyərlərini unutmamış yaşlı qadınlarsa bu fikirdədirlər ki, əsl ledi bədbəxtliyə düşər olanda belə öz şərəf-ləyaqətini hər şeydən uca tutmalıdır. Emili isə rəiyyətin dedi-qodusuna məhəl qoymur, davranışıyla cəmiyyətə meydan oxuyur: “Hamı onun sındığını iddia eləsə də, miss Emili yenə əvvəl-ki qaydada başını dik tutub şax gəzir, özünü qabaqkın-dan da təşəxxüslü apar-maqla sanki Qrironlar nəslinin son nümayəndəsi-nin ləyaqətini nəyin baha-sına olur olsun isbatlamağa çalışırdı; camaatın məzə-mət dolu mənasız dedi-qo-duları isə deyəsən onun öz müstəsnalıqına, haqlı oldu-ğuna inamını daha da gü-c-ləndirmişdi...”

Şəhərdə Emilinin gəl-mə yankiyə ərə gedəcəyi danışıldığı vaxt klubda avaralanmağa alışmış Ho-mer Berron cavanları başı-na yığib subaylığın sultan-lığından dəm vurur. Buna baxmayaraq onlar hər ba-zar günü faytonla gəzintiyə çıxırlar, günün altında pa-rıldayan faytonda miss Emili həmişəkitək başını dik tutur, şlyapasını yan qoyan Homer isə damağın-da siqar əlindəki qamçını şəstlə oynadır (bu qamçı mərhum atanın acıqlı qır-mancına çox bənzəyir). Təbii ki, bütün bunlar mü-hafizəkar əhalinin heysi-y-yyətinə toxunur: “İşi belə görən qadınlar giley-güza-ra başlamışdılar ki, bəs gu-ya onların bu hərəkətləri həm cavanlara pis təsir göstərir, həm də şəhərin ad-sanına ləkə yaxır. Kişi-lər qaşınmayan yerdən qan çıxarmamağı məsləhət görsələr də, arvadlar dil boğaza qoymamış, baptist keşişini dilə tutub miss Emilinin yanına göndərə

bilmişdilər (bütün qohum-ları kimi miss Emili də ye-piskop kilsəsinə mənsub idi). Keşiş bu görüşün necə keçməsi barədə heç kəsə bir kəlmə danışmasa da, miss Emili ilə təkrar gö-rüşdən qətiyyətlə boyun qaçırmışdı. Növbəti bazar günü camaat yenə onları faytonla küçələri dolaşan görmüş, sabahısı isə keş-i-şin arvadı Alabamadakı qohumlara məktub göndər-mişdi”. Söhbət Emilinin Alabamada yaşayan, hələ atasının sağlığından küsülü olduqları əmisi qızlarından gedir.

Şəhərin küçələrində iş başa çatandan bir müddət sonra Homer Berronun yo-xa çıxması camaat arasında yeni şayiələrin yayılmasına səbəb olur. Emilinin aptek-dən siçan dərmanı alması adamlarda belə bir qənaət yaradır ki, qız özünü öldü-rəcəkdir: “Nikah barədə heç nə bildirilməməsi şəhər əhlini bir qədər məyus elə-sə də, belə düşündükdə ki, yəqin Homer miss Emilini öz evinə köçürməklə bağlı hazırlıq görməyə gedib, ya da imkan yaradıb ki, miss Emili öz qohumlarından canını biryolluq qurtarsın (onlara qarşı əməlli-başlı qəsd hazırlanmışdı, bu işdə biz hamımız miss Emilinin tərəfindəydik). Həqiqətən də, birçə həftənin tama-mında qızlar Alabamaya qayıtmışdılar, üç gündən sonra isə, hamının güman elədiyi kimi, Homer Ber-ron şəhərdə yenidən peyda olmuşdu: miss Emilinin qonşusu axşamın alatoran-ında zənci xidmətçinin onu dal qapıdan içəri bu-raxdığını öz gözləriylə görmüşdü”.

Bundan sonra Homer Berronu gördüm deyən ta-pılmır. Bir müddət miss Emili özü də gözə dəymir, düz yarım il evdən eşi-yə çıxmır. Camaat Emilinin düşdüyü halları atasının ru-huna bağlayır, belə yozur-lar ki, kişinin ruhu evdən çəkilib getmək istəmir, qı-zının yeni həyat qurması-na, könlü istədiyi kimi ya-şamasına imkan vermir: “Biz onu təzədən görəndə miss Emili hədsiz kökəl-mişdi; dən düşmüş saçları-nın ağı isə ildən-ilə çoxalıb axırda istiotla duz qarı-şığı rənginə çaldı; adətən tükənməz enerjili işgüzar kişilərdə müşahidə olunan saçın bu cür rəngi miss Emilidə yetmiş dörd illik ömrünün sonunacan dəyi-şib ələmədi. Çini qablara naxışsalmadan dərs dediyi altı-yeddi il saya alınmasa (onda yaşı qırxa yaxın idi), bütün bu müddət ərzində evin giriş qapısı bağlı qal-dı. Alt mərtəbədəki otaq-lardan birini miss Emili vaxtilə emalatxanaya çevirmişdi, polkovnik Sarto-risin yaşdıllarının qızları, qız nəvələri bazar günləri əllərinə iyirmi beş sent nə-zir pulu verilib göndəril-dikləri kilsəyə hansı hə-vəslə yollanırdıdılarsa, eyni həvəslə də bu otağa dərs almaqçün gəlirdilər. Vergi-dən də miss Emili məhz o vaxtlar azad olunmuşdu”.

davamı növbəti sayımızda

F. Uğurlu